

قرارداد سوآپ چیست؟

www.kifpool.me

Swap Contract

وبلاگ کیف پول من

قرارداد معاوضه یا سوآپ چیست؟

سوآپ چیست؟

اوراق مشتقه اوراق بهادار و با ارزشی هستند که از یک نوع دارایی پایه مشتق شده و این دارایی پایه می‌تواند انواع کالا و محصولات، سهام، اوراق عرضه و غیره باشند. ارزش اوراق مشتقه می‌تواند بر اساس نوع دارایی پایه با یکدیگر تفاوت داشته باشند. **قرارداد معاوضه** یا سوآپ یکی از اوراق مشتقه‌ای است که طبق آن دو طرف قرارداد تصمیم می‌گیرند دو نوع از دارایی و یا سود حاصل از آن‌ها را برای یک مدت تعیین شده و با کیفیت و ارزش مشخص شده در اختیار طرف مقابل قرار دهند و به عبارتی آن‌ها را معاوضه کنند.

قرارداد سوآپ که با نام‌های قرارداد پایاپای، تهاتر و تاخت شناخته می‌شود، به بیان دیگر قراردادی است که در آن درآمدهای حاصل از یک ابزار مالی را طبق قوانینی خاص و مشخص با درآمد خالص از ابزار مالی طرف مقابل عوض می‌کند. درآمد و سود این نوع قرارداد وابستگی شدیدی به نوع ابزار مالی و دارایی طرفین دارد. **قرارداد سوآپ** یا معاوضه در اصل شکل کلی‌تر قرارداد آتی است؛ با این تفاوت که در این قرارداد به جای یک پرداخت، چندین مرحله از پرداخت در زمان‌های تعیین شده وجود دارد.

البته ناگفته نماند که پرداخت‌هایی که بین طرفین قرارداد سوآپ انجام می‌گیرد، متفاوت هستند. میزان عقد قراردادهای سوآپ نسبت به کل بازار اوراق مشتقه عدد نسبتاً خوبی را به ما نشان می‌دهد و این نشان‌های از کاربردی بودن این قرارداد میان سرمایه‌گذاران است، هرچند که کمتر از ۵۰ سال از ابداع قرارداد معاوضه یا سوآپ می‌گذرد.

قرارداد سوآپ چگونه انجام می‌شود؟

همان طور که گفته شد، **قرارداد معاوضه** یا سوآپ در واقع قراردادی است که طی آن طرفین تصمیم می‌گیرند جریان‌های مالی حاصله از دو دارایی را طی مدت مشخصی با هم معاوضه کنند. در این نوع قرارداد، پرداخت‌های متفاوتی صورت می‌گیرند که شامل دو نوع پرداخت شناور و ثابت می‌شوند. در قرارداد معاوضه یا سوآپ، قوانین اینگونه پایه‌گذاری شده‌اند که یکی از طرفین مبلغ پرداختی حاصل از یک متغیر تصادفی که ممکن است وام، اوراق قرضه، محصول و کالا و یا هر نوع دارایی دیگر باشد را به عنوان پرداخت شناور (floating) یا پرداخت متغیر (variable) به طرف مقابل اعطا کند.

از طرفی، طرف دیگر نیز می‌تواند مبلغ پرداختی خود را که از یک نوع دارایی دیگر منشا می‌گیرد، به صورت ثابت یا شناور به طرف اول اعطا کند. به این ترتیب، عموماً به دلیل وجود انواع مختلف **قرارداد سوآپ** و ماهیت متفاوت هر کدام، به یک طرف به عنوان پرداخت کننده بر حسب نرخ شناور و به دیگری به عنوان پرداخت کننده بر حسب نرخ ثابت نگاه می‌شود؛ البته گاهی ممکن است هر دو طرف بر حسب یک نرخ شناور اقدام به پرداخت کنند.

مطلب پیشنهادی: [قرارداد فیوچرز چیست؟](#)

نکته قابل توجه در زمان انعقاد قرارداد معاوضه یا سوآپ این است که در زمان عقد قرارداد، هیچ یک از طرفین پولی را پرداخت نمی‌کنند و در واقع ارزش قرارداد در بدو امضا صفر است. البته به جز قرارداد سوآپ ارزی که در آن هر یک از طرفین مبلغ فرضی تعیین شده در قرارداد (notional principal) را بر حسب ارزش‌های متفاوت و انتخاب شده باهم عوض می‌کنند. از آنجا که سوآپ مجموعه‌ای از پرداخت‌ها است؛ پس نیاز داریم تاریخ‌هایی را به عنوان تاریخ پرداخت یا تسویه داشته (settlement date) باشیم. به دوره‌های بین دو تسویه، دوره تسویه (settlement period) می‌گویند. عموم تسویه‌ها در سوآپ به صورت نقدی است و تحویل دارایی فیزیکی در این نوع قرارداد کاربرد چندانی ندارد، حتی اگر به عنوان دارایی مدنظر قرار گرفته باشند.

قرارداد سوآپ یا معاوضه نیز مانند دیگر قراردادهای اوراق مشتقه دارای یک تاریخ انقضا و پایان است که آن را تاریخ خاتمه (termination date) می‌نامند. به علاوه، چون قرارداد معاوضه مجموعه‌ای از پرداخت‌هاست، همواره احتمال ریسک نکول یا ریسک اعتباری برای آن وجود دارد؛ چرا که ممکن است هر طرف به دلایلی از پرداخت تعیین شده خود سر باز زند.

قرارداد معاوضه یا سوآپ از چه اجزایی تشکیل شده است؟

اجزای قرارداد سوآپ چیست؟

قرارداد معاوضه یا سوآپ نیز مانند هر قرارداد دیگری از اجزای متفاوت و مهمی تشکیل شده است که بدون هر یک از آن‌ها عقد قرارداد ناقص می‌ماند. اصلی‌ترین اجزای تشکیل دهنده قرارداد معاوضه یا سوآپ شامل دارایی پایه، خریدار سوآپ، فروشنده سوآپ، صرف سوآپ و شخص یا تعهد مرجع می‌شود.

دارایی پایه

دارایی پایه در واقع همان دارایی است که در موضوع قرارداد ذکر می‌شود و قرارداد با هدف انتقال ریسک اعتباری (یکی از ریسک‌های بازارهای مالی که به نام ریسک نکول هم شناخته می‌شود و در واقع مربوط به زمانی است که طرفی در معامله به علل مختلف نظیر ورشکستگی یا هر دلیل دیگری از پرداخت بدهی خود امتناع کند و به تعهد خود در قرارداد عمل نکند.) که این دارایی را تهدید می‌کند منعقد می‌شود. دارایی پایه می‌تواند انواع مختلفی داشته باشد و دارایی‌هایی نظیر وام، اوراق قرضه، سبد دارایی‌ها در بورس (پرتفوی) که متشکل از اوراق قرضه و وام‌ها باشند و همچنین شاخص سهام را شامل می‌شود.

خریدار سوآپ

در قرارداد معاوضه، خریدار سوآپ در واقع همان فروشنده حمایت است که به عنوان یک سرمایه‌گذار با نرخ بازده کل که توسط فروشنده سوآپ پیشنهاد شده موافقت کرده و با انعقاد قرارداد شروع به پرداخت شناور می‌کند.

فروشنده سوآپ

در قرارداد معاوضه، فروشنده سوآپ همان خریدار حمایت است که نرخ بازده کل را تعیین و پرداخت کرده و با انعقاد قرارداد، پرداخت‌های شناور را از سوی خریدار سوآپ دریافت می‌کند.

پایه صرف سوآپ در قرارداد معاوضه یا سوآپ در واقع به پرداختی‌هایی اطلاق می‌شود که از سوی فروشنده سوآپ صورت می‌گیرد. در مقابل، به پرداختی‌هایی که به صورت احتمالی ممکن است خریدار سوآپ مجبور به پرداخت آن‌ها شود، پایه حمایت سوآپ می‌گویند. میزان صرف سوآپ و زمان پرداخت آن در زمان انعقاد قرارداد با توافق طرفین مشخص می‌شود و تا پایان مدت زمان قرارداد معاوضه، صرف سوآپ ثابت می‌ماند.

شخص یا تعهد مرجع

شخص یا تعهد مرجع ارگان، سازمان یا فردی است که ابزار و شیوه پرداخت بدهی را مشخص می‌کند و این شخص یا تعهد مرجع در قرارداد معاوضه می‌تواند دولت، شرکت یا شخص صادرکننده وام باشد.

انواع قراردادهای سوآپ یا معاوضه

انواع قرارداد های سوآپ یا معاوضه

قرارداد معاوضه یا سوآپ امروزه به یکی از مرسوم‌ترین شکل قراردادهای مالی در جهان در آمده و نمونه‌های متفاوتی از آن‌ها در بین سرمایه‌گذاران نوشته شده و مورد توافق قرار می‌گیرند. امروزه و در حال حاضر، با وجود اینکه قراردادهای معاوضه هنوز جای خود را در میان بازارهای مالی ایران پیدا نکرده‌اند؛ اما در سراسر جهان **قرارداد معاوضه** یا سوآپ جایگاه خوبی در میان کلیه قراردادهای بازارهای مالی دارند. از میان انواع قراردادهای سوآپی که هم اکنون در دنیا منعقد می‌شوند می‌توان به قرارداد سوآپ ارزی، نرخ بهره، نرخ بازده کل، سوآپ کالا و نکول اعتباری اشاره کرد؛ هرچند که قراردادهای سوآپ ارزی و سوآپ نرخ بهره از پرکاربردترین و پراهمیت‌ترین نمونه‌های آن هستند.

قرارداد سواپ ارزی (currency swap)

قرارداد سواپ ارزی قراردادی است که در آن، دو طرف پرداخت‌های خود را بر اساس ارزش‌های مختلف پرداخت می‌کنند تا به این شیوه از نوسانات نرخ ارز مصون بمانند. برعکس تمام نمونه‌های قرارداد سواپ، در سواپ نوع ارزی ما می‌توانیم سه شکل از قرارداد را بین طرفین منعقد کنیم که شامل سواپ ارزی ثابت-ثابت (fixed-for-fixed)، ثابت-شناور (fixed-for-flow) و شناور-شناور (flow-for-flow) می‌شوند. در شکل قرارداد سواپ ارزی ثابت-ثابت که معمول‌ترین نوع این قرارداد است، طرفین معامله نرخ ثابت بهره در نرخ ارز خود را با نرخ ثابت بهره در نرخ ارز دیگری عوض می‌کنند و به این ترتیب در نمونه ثابت-شناور، در حالی که یکی از طرفین به پرداخت نرخ ثابت بهره ارز خود می‌پردازد، طرف دیگر این کار را با پرداخت نرخ شناور ارز خود انجام می‌دهد و در نمونه شناور-شناور، هر دو فرد از نرخ شناور بهره ارز خود برای پرداخت استفاده می‌کنند.

همچنین از دیگر تفاوت‌های قرارداد سواپ ارزی با دیگر نمونه‌های قرارداد معاوضه این است که پرداخت خالص در این نوع وجود ندارد؛ چرا که هر طرف برحسب ارز موردنظر خود، مبلغی را به صورت مجزا به طرف مقابل پرداخت می‌کند؛ هرچند که در نمونه‌های دیگر پرداخت‌هایی که در تاریخ تسویه صورت می‌گیرند عموماً خالص هستند.

قرارداد سواپ نرخ بهره (interest rate swap)

قرارداد سواپ نرخ بهره در واقع نوعی از قرارداد معاوضه است که در آن بر خلاف سواپ ارزی، طرفین قرارداد پرداخت‌های خود بر حسب مبلغ نرخ بهره از یک ارز مشابه انجام می‌دهند. در این نوع قرارداد معاوضه، پرداخت‌ها می‌توانند به شکل ثابت-شناور و یا شناور-شناور انجام شوند و همه تسویه‌ها به صورت خالص به طرف مقابل واریز خواهند شد. از دلایلی که پرداخت ثابت-ثابت در این نوع قرارداد وجود ندارد، یکسان بودن ارزی است که نرخ بهره آن توسط طرفین پرداخت می‌شود؛ چرا که در این صورت جریان‌های نقدی که مبادله می‌شوند کاملاً یکسان‌اند. همچنین در قرارداد سواپ نرخ بهره یک مبلغ اسمی مشترک و یکسان برای دو طرف قرارداد تعیین می‌شود که البته به دلیل یکسان بودن ارز نیازی به مبادله آن در زمان انعقاد و اختتام قرارداد سواپ نیست.

قرارداد سواپ نرخ بازده کل (TRORS-Total Rate Of Return Swap)

در قرارداد سواپ نرخ بازده کل، شرایط کمی با دیگر نمونه‌های قرارداد معاوضه تفاوت دارد. در این نوع قرارداد، هر دو طرف معامله یک نوع دارایی پایه را به عنوان معیار انتخاب کرده و موافقت می‌کنند که در مدت زمان مشخص شده، هرگونه افزایش یا کاهش ارزش و به صورت کلی هر نوع منفعتی که از آن دارایی به دست آید، به طرف اول برسد؛ در حالیکه طرف اول نیز وظیفه دارد تا پرداخت‌هایی را به صورت ثابت یا شناور برای طرف دوم که صاحب آن دارایی پایه است واریز نماید.

در واقع در قرارداد سواپ نرخ بازده کل، طرف دوم یا همان صاحب دارایی پایه سعی می‌کند به این شیوه دارایی خود را در برابر نوسانات مالی و ریسک‌ها محافظت کند و طرف اول نیز این شانس را پیدا می‌کند که بدون وارد کردن آن دارایی در ترانزنامه خود، سود مالی حاصل از دارایی را به دست آورد. ناگفته نماند که پرداختی‌هایی که از سوی طرف اول به صاحب دارایی انجام می‌شود عموماً ارتباطی با میزان سود یا ضرر دارایی ندارد. به این ترتیب، انعقاد قرارداد سواپ نرخ بازده کل دو فایده اساسی دارد: اول آن که با انتقال کل بازده حاصل از دارایی پایه به خریدار سواپ، احتمال ریسک اعتباری دارایی پایین می‌آید و دوم اینکه با دریافت پرداختی‌هایی که از سمت خریدار سواپ انجام می‌شود، میزان خسارت‌ها و زیان‌های ناشی از کاهش ارزش دارایی پایه در مدت زمان مشخص برای صاحب دارایی کاهش می‌یابد و جبران می‌شود.

قرارداد سواپ سهام (Equity swap)

قرارداد سواپ سهام یکی دیگر از نمونه های قرارداد معاوضه است که بیشتر توسط صاحبان سبد سهام یا پرتفوی مورد استفاده قرار می‌گیرد. در این نوع قرارداد معاوضه، طرفین تصمیم می‌گیرند تا مبالغی را برحسب سود سهام یا شاخص سهام در زمان های مشخص، به هم پرداخت کنند. نکته قابل توجه در قرارداد سواپ سهام این است که در این نمونه، علاوه بر بازده سود نقدی سهام، بازده های حاصل از منفعت سرمایه نیز در نظر گرفته می‌شود. برای درک بهتر این سازوکار در نظر بگیرید که قرار است به ازای پرداخت مقدار ثابتی، بازده حاصل از شاخص P500&S به شما پرداخت شود؛ در این حالت، بازده شاخص شامل هر نوع تغییراتی است که شامل حال این شاخص در مدت زمان مشخص شده، گردیده است. به این ترتیب، هر نوع تغییرات در اعداد و ارقام در نرخ ثابت قرارداد ضرب می‌شوند و مشخص می‌کنند چه میزان دریافتی و پرداختی خواهیم داشت.

قرارداد سواپ کالا (Commodity swap)

همانطور که گفته شد مانند دیگر قراردادهای معاوضه یا سواپ که بر پایه دارایی‌هایی نظیر ارز، سهام و یا هر نوع متغیر تصادفی دیگری منعقد می‌شدند، یک قرارداد سواپ می‌تواند بر پایه کالا نیز مورد توافق قرار بگیرد. قرارداد سواپ کالا قراردادی است که شرکت‌ها، موسسات مالی و افراد سرمایه‌گذار در آن متعهد می‌شوند تا در قبال به دست آوردن یک کالا، مبلغی را به طرف مقابل پرداخت کنند و طرف مقابل نیز متعهد می‌شود در قبال این مبلغ پرداخت شده، در زمان تعیین شده مبلغی را برای خرید این کالا اختیار طرف اول قرار دهد.

برای مثال، یکی از اصلی‌ترین طرفین قرارداد در قرارداد سواپ کالا شرکت‌های هواپیمایی هستند که برای تامین سوخت مورد نیاز خود مبلغی را به طرف مقابل می‌پردازند تا طرف مقابل نیز در زمان مشخص شده، مبلغی را برحسب تغییرات قیمت سوخت به طرف اول برگرداند. از مهم‌ترین اهداف عقد قرارداد سواپ کالا، ثابت نگه داشتن قیمت خرید کالای مد نظر است. این نوع قراردادها برای کالاهایی نظیر فلزات ارزشمند مانند طلا و انواع سوخت مانند گاز طبیعی بسیار مورد استفاده قرار می‌گیرد هرچند برای کالاهای غیر قابل ذخیره سازی نظیر برق یا آب و هوا نیز قابل استفاده است.

مطلب پیشنهادی: [قرارداد اختیاری در بازار ارز دیجیتال چیست؟](#)

قرارداد سواپ نکول اعتباری (Credit Default Swap – CDS)

موسسات مالی که به افراد وام می‌دهند همیشه در معرض ریسک عدم بازپرداخت اقساط وام خود توسط مشتریان قرارداری؛ از این رو به منظور از دست ندادن دارایی خود تصمیم می‌گیرند تا با یک موسسه مالی دیگر که عموماً شرکت‌های بیمه‌ای هستند وارد یک قرارداد سواپ نکول اعتباری شوند. طی این قرارداد معاوضه موسسه مالی متعهد می‌شود که در جایگاه خریدار سواپ، طی دوره‌های تسویه مشخص، مقدار ثابتی را به شرکت بیمه‌ای پرداخت کند و در مقابل نیز شرکت بیمه در جایگاه فروشنده سواپ تعهد می‌دهد تا طبق سقف تعهدی که در قرارداد نکول اعتباری ذکر شده است، در صورت عدم پرداخت اقساط وام توسط مشتریان، مبلغ مذکور را به موسسه مالی پرداخت کند. در واقع طبق این ساز و کار موسسات مالی با پرداخت مقدار مشخصی، دارایی خود را در برابر ریسک نکول بیمه می‌کنند.

با قرارداد معاوضه، ریسک عضویت در بازارهای مالی را کاهش دهید

قرارداد معاوضه یا سوآپ یکی از مهم‌ترین ابزار مشتقه‌ای است که در آن دو طرف قرارداد متعهد می‌شوند تا طبق زمان مشخص شده دو دارایی یا سود و منافع حاصل از آن‌ها را با یکدیگر معاوضه کنند. قرارداد سوآپ که با نام‌هایی نظیر تاخت، تهاتر و پایاپای هم شناخته می‌شود، نوع کلی‌تر پیمان‌های آتی هستند؛ با این تفاوت که در این نوع قراردادها، چند پرداخت بین خریدار سوآپ و فروشنده سوآپ صورت می‌گیرد. قرارداد معاوضه یا سوآپ از اجزایی تشکیل شده است که بدون هر کدام از آن‌ها قرارداد قابل انعقاد نیست که عبارتند از دارایی پایه، خریدار سوآپ، فروشنده سوآپ، صرف سوآپ و شخص یا تعهد مرجع. پرداخت‌های قرارداد معاوضه وابسته به انواع متفاوت آن می‌توانند سه شکل متفاوت ثابت-ثابت، ثابت-شناور و شناور-شناور به خود بگیرند؛ به طوری که هر یک از طرفین می‌تواند پرداخت را به صورت ثابت نسبت به بهره دارایی انجام دهد و یا آن را بر اساس نرخ بهره یک متغیر تصادفی پرداخت کند.

نمونه‌های متفاوت قرارداد معاوضه شامل قرارداد سوآپ ارزی، سوآپ نرخ بهره، سوآپ نرخ بازده کل، سوآپ سهام، سوآپ نکول اعتباری و سوآپ کالا می‌شوند که هر کدام از آن‌ها وابسته به دارایی پایه خود می‌توانند قوانین متفاوتی را برای قرارداد اتخاذ کنند. پیشنهاد می‌شود قبل از وارد شدن به هر نوع قراردادی از جمله قرارداد معاوضه یا سوآپ نسبت به فراگیری هرچه بیشتر دانش مربوط به این نوع معامله اقدام نمایید تا از دارایی شما به خوبی محافظت شود.